

Šalijah

Uvod u zakon zastupanja

Raymond James Essoe

*Šta će dakle zakon? Radi greha dodade se dokle dođe seme koje mu se obeća, i postavili su ga anđeli rukom **posrednika**, sve dok seme ne dođe onome kome je obećanje dato.*

Apostol Pavle, Galatima 3:19 NASB

Za izdanje na srpskom jeziku:
www.biblijski-monoteizam.com
Decembar 2015

Prevod sa engleskog:
Marija Ivković

Korektura:
Aleksandar Vuksanović

Čitanje sa razumevanjem jednog Jevrejina

Uobičajena greška koju danas često prave hrišćani i ostali koji proučavaju i čitaju jevrejske spise jeste tendencija da ih čitaju kao da su oni napisani na savremenom engleskom jeziku. Na osnovu otkrivenih rukopisa mi znamo da su ti spisi napisani na hebrejskom (sa Novim zavetom napisanim na grčkom). Rukopisi Starog zaveta se mogu smatrati hebrejskom Biblijom, jer su napisani od strane Jevreja. Kada te rukopise čitaju ljudi koji nisu hebrejskog porekla, oni treba stalno sebe da podsećaju da je ovo hebrejska kolekcija rukopisa inspirisanih od strane *JHVH*, jedinog Boga Izraela. (1) Ako pročitamo hebrejsku Bibliju koja je prevedena na savremeni engleski jezik tako kao da je ona napisana na savremenom engleskom; s vremena na vreme ćemo je upotpunosti pogrešno protumačiti i stvoriti lažnu sliku o informacijama koje su nam tom prilikom date. Ključ razumevanja hebrejskih rukopisa leži u istraživanju hebrejskog jezika u svim njegovim oblicima. Naslovi, običaji, prakse, sarkazam, književnost, opisi, poezija i jezik su ponekad potpuno nepoznati prosečnom današnjem čitaocu. Teške stihove možemo shvatiti u svom pravom kontekstu samo ako posvetimo neko vreme istraživanju onoga šta su hebrejski pisci hteli da kažu svojim čitaocima.

Princip - Šalijah

Jedan od brojnih običaja i praksi o kojem ću govoriti u ovom radu jeste princip koji je od suštinske važnosti kada je u pitanju shvatanje hebrejskih rukopisa. Ovaj princip je opšte poznat onima koji su temeljno istražili hebrejsku Bibliju kao i Jevrejima. Ostale ćemo uputiti u ovaj princip. Međutim, ako čovek pristupi hebrejskim rukopisima sa pretpostavkama ili načinima tumačenja istog koje mu je neko predočio, ovaj princip će ostati neotkriven. Ovaj princip Jevreji poznaju kao *Šalijah*, jevrejski zakon zastupanja. Česta odlika jevrejske Biblije jeste koncept (a neki to mogu nazvati i „zakon“) jevrejskog zastupanja.

Oni koji proučavaju Stari zavet i kritičari istog shvataju da prema jevrejskim običajima onaj koji je na superiornom položaju postavlja svog zastupnika, a taj zastupnik se smatrao isto toliko superiornim kao i onaj ko ga je postavio. (2) Ovo se dobro vidi u *Enciklopediji jevrejske religije*: **Zastupnik** (hebr. *Shaliah*): Glavna poenta jevrejskog zakona o zastupanju je iskazana rečenicom koja glasi: **„Zastupnik jedne osobe se smatra samom tom osobom koju on zastupa“** (Ned 72B, Kidd 41b). **Samim tim, bilo kakav čin koji počini postavljeni zastupnik, smatra se činom koga je izvršio onaj koga taj zastupnik predstavlja**, koji samim tim nosi punu odgovornost za isti, dok zastupnik ne snosi nikakvu odgovornost. (3)

Isus i Josif

Kada se posmatraju dva paralelna pasusa Biblije, može se pronaći činjenica da je ovaj princip primenjen u odnosu između Faraona i Josifa i između Boga i Isusa. U stihovima 41:40-44 Postanja, Faraon kaže Josifu: „Ti ćeš biti nad domom mojim, i sav će ti narod moj usta ljubiti; samo ću ovim prestolom biti veći od tebe. Evo, postavljam te nad svom zemljom misirskom.” *I skide Faraon prsten s ruke svoje i metnu ga Josifu na ruku, i obuče ga u haljine od tankog platna, i obesi mu zlatnu verižicu o vratu, i posadi ga na kola koja behu druga za njegovim, i zapovedi da pred njim viču: Klanjajte se! I da ga je postavio nad svom zemljom misirskom. I posadi ga na kola koja behu druga za njegovim, i zapovedi da pred njim viču: **Klanjajte se! I da ga je postavio nad svom zemljom misirskom.*** (4) Slično možemo pronaći i u stihovima 15:27-28 u Prvoj poslanici Korinćanima: *Jer On (Bog) sve pokori pod noge Njegove (Isusove). **Ali kad veli da je sve Njemu pokoreno, jasno je da to ne uključuje samog Boga, koji je sve pokorio Isusu.*** U stihu 1:22 Poslanice Efescima, pronalazimo da **Bog sve pokori pod noge Njegove, i Njega dade za glavu crkvi, nad svima, Koja je telo Njegovo, punina Onog koji sve ispunjava u svemu.** (5)

Paralele između ova dva slučaja očigledno nisu identične. Faraon je dao Josifu autoritet nad svom njegovom zemljom, Egiptom. Isusu je dat autoritet nad celokupnim Božijim stvaralaštvom. Josif je predstavljao Faraona a Isus je predstavljao Boga. U oba pasusa, i Josifu i Isusu je dat vrhovni autoritet. Međutim, autoritet nije nad onima koji su im taj autoritet dali. Faraon kaže Josifu: „**Ti ćeš biti nad domom mojim, i sav će ti narod moj usta ljubiti; samo ću ovim prestolom biti veći od tebe.**” Pavle piše: „**Ali kad veli da je sve Njemu pokoreno, jasno je da to ne uključuje samog Boga.**” *Faraon je Josifa postavio da upravlja Egiptom a Bog je Isusa postavio da nadgleda sve za crkvu.* (6) Ovo su primeri zastupanja gde su uloga autoriteta i moć dati drugom. Kao što vidimo u ova dva primera, princip zastupanja može da bude primenjen od strane ljudi ili od strane Boga.

Uloge Božijih zastupnika

Princip zastupanja se može pronaći svuda u Bibliji. Bog je koristio ljude, anđele i svog jedinstvenog Sina, našeg Gospoda Mesiju Isusa, kako bi sproveo svoju volju. On ih je koristio za prenošenje svojih poruka – upozorenja i obećanja. (7) Osim što su govorili umesto njega, ti ljudi su takođe sprovodili Njegovu volju. (8) Božiji zastupnici su takođe uništavali gradove, (9) neprijatelje Božije (10) kako bi spasli Njegove ljude (11) i ponovo će biti iskorišćeni kada Bog izlije svoj gnev na čovečanstvo. (12) Anđeli igraju ulogu time što izvršavaju zapovesti Svemoćnog Boga i time što postupaju umesto njega. (13) Prema definiciji koja je maločas

citirana, zastupnik, bilo da je u pitanju čovek ili anđeo, može se nazvati Bogom, a da pri tom nije Bog. Ekvivalent ovom jevrejskom običaju u našoj kulturi bio bi onaj kome je dat autoritet tako da ima punomoćje, ili onaj koji ima **trajno punomoćje (generalno punomoćje)**. (14) U tom slučaju, takav zastupnik ima bukvalno neograničenu moć da deluje umesto onog koji ga je postavio. (15) O Isusovom ovakvom položaju možemo pročitati u stihu 3:34 Jovanovog jevanđelja, *jer onaj koga je Bog poslao govori Božije reči, jer Bog daje Duh bez ograničenja*. (16)

Božiji predstavnici

Pročitali smo da je Bog koristio anđele i ljude kako bi ostvario određene zadatke i takođe smo pročitali da je *GOSPOD* bio onaj koji je ostvarivao zadatke. (17) Da li je ovo kontradikcija – greška od strane pisca? Nikako. Ovo je u savršenom skladu sa principom zastupanja koji je na delu. Svaki put kada se anđeo ili čovek pojavi nekome ili govori umesto Boga, čak iako je u prvom licu, ta osoba je upotrebljena kao predstavnik Boga. Biblija je sasvim jasna kada kaže da niko nikada nije video Boga (Jovan 1:18, 1. Timotiju 6:16, 1. Jovanova 4:12). (18) U Bibliji takođe stoji da je Bog govorio sa Mojsijem licem u lice. (19) Na prvi pogled ovo može da dovede do zabune. Kako u jednom pasusu može da stoji da su Mojsije i Bog pričali licem u lice a u drugom da niko nije video Boga? Princip zastupanja na osnovu koga stoji da su neki anđeli, ljudi, pa čak i naš Gospod Isus Hrist govorili umesto Boga razjašnjava problem. U hebrejskim očima, savršeno je prirodno smatrati zastupnika osobom koju on zastupa. (20) U hebrejskoj misli, dužnost koja je data Božijem zastupniku ili predstavniku je dužnost koja je data Bogu. (21) Drugim rečima, kako se čovek ophodi prema bilo kom slugi, izaslaniku, proroku, kralju ili spasitelju Božijem tako se ophodi i prema Bogu.

Anđeo Gospodnji

Dok se zastupnik može smatrati osobom koju zastupa, mora se razumeti da zastupnik koji vrši neki čin zapravo nije princip koji on predstavlja. Dosta spekulacija se vrti oko identiteta *anđela Gospodnjeg*. Neki kažu da je *anđeo Gospodnji* zapravo Isus a neki da je on drugi član trojstva u preegzistentnom stanju. Ovaj predlog se javlja na osnovu pasusa u Bibliji gde ovaj anđeo iskazuje nešto što samo Bog može da iskaže. Ako čovek veruje da je Isus *JHVH*, Bog Izraela, onda je ideja da je *anđeo Gospodnji* Isus rešenje za mnoge pasuse. Jer ako je Isus Jahve, onda on može da iznese iskaze koje samo Bog može da iznese. Međutim, pre nego što usvojimo ovo rešenje, moramo da napravimo korak unazad i da zavirimo u jevrejsku kulturu i njihovo shvatanje identiteta ovog anđela. Na osnovu Biblije znamo da je Isus monoteistički nastrojeni jevrejski Mesija koji identifikuje

JHVH kao Jedinog Pravog Boga. (22) Prema jevrejskom zakonu zastupanja, ako se **onaj koji je poslat smatra osobom koja ga je poslala**, (23) onda je to u savršenom skladu sa tim da *anđeo Gospodnji* iznosi izjave koje samo JHVH može da iznese. Kao dodatak tome, ima više smisla to da je anđeo govorio umesto Boga, jer ljudi ne mogu da budu u Božijem prisustvu budući da su grešni. Neki čak zastupaju mišljenje da naš Gospod Isus nije bio u Božijem prisustvu sve dok na zemlji nije ispunio volju svog Oca. (24)

Onaj koji je govorio sa Mojsijem

Kada se ljudima postavi pitanje, ko je na planini Sinaj razgovarao sa Mojsijem iz užarenog grma, većina bez oklevanja kaže da je to bio Bog. Ko bi drugi rekao nešto poput: „*Ja sam Bog, tvoj Otac, Bog Avrama, Bog Isaka i Bog Jakova*”? (25) Kada se nastavi čitanje trećeg poglavlja Druge knjige Mojsijeve, stihovi 11-15 počinju sa tim *šta je Bog rekao ili šta je Mojsije rekao Bogu*. Čovek bi mogao da se zapita, kako bi to iko drugi mogao da kaže? Prilikom čitanja Biblije važno je obratiti pažnju na naraciju (pripovedanje/pričanje) teksta i to ko u kom trenutku govori. U trećem delu Druge knjige Mojsijeve, pre nego što Mojsije vodi razgovor sa užarenim žbunom, stoji to sa kim on od početka razgovara. U drugom stihu stoji: ***Onda se anđeo Gospodnji koji se pred njim u plamenu pojavio unutar žbuna.*** (26) Mojsije se obraća anđelu koji predstavlja Boga a samim tim se obraća Bogu. Čitalac tumači ono što je napisano u skladu sa tim sa koje tačke gledišta posmatra hebrejsku Bibliju. Čitanjem Druge knjige Mojsijeve sa razumevanjem hebrejske naracije, eliminiše se svaka teškoća u vezi sa istom. U očima Jevreja, savršeno je prirodno smatrati zastupnika onim koga on zastupa. (27) Stefan, prvi mučenik koji se zalagao za Isusa, potvrđuje ovu biblijsku istinu u svom govoru koji je održao na Sanhredinu a koji je dat u sedmom poglavlju Dela apostolskih. Tom prilikom on kaže: „*Nakon što je 40 godina prošlo, anđeo se pojavio Mojsiju u plamenu u užarenom grmu u pustinji pored planine Sinaj.*” (28). Ponovo on kaže: „*... Ovog Bog za kneza i izbavitelja posla rukom anđela koji mu se javi u kupini.*” (29) Ovo je ***onaj što beše u skupini u pustinji s anđelom, koji mu govori na gori sinajskoj, i s ocima našim; koji primi reči žive da ih nama da.*** (30)

Sodoma i Gomora

Ko je uništio Sodomu i Gomoru: dva anđela ili Bog? Devetnaesto poglavlje Postanja počinje time kako dva anđela stižu u Sodomu, (31) i kako su oni prepoznati kao ljudi (32) koji su došli da unište gradove u ravnici. (33) Anđeli kažu Lotu: „*Hoćemo da zatremo mesto ovo, jer je vika njihova velika pred Gospodom, pa nas posla Gospod da ga zatremo.*” (34) Lot kaže svojoj porodici: „*Požurite i bežite odavde jer*

će *GOSPOD uništiti grad!*" (35) Zatim **je** *GOSPOD iz raja bacio kišu sumpora na Sodomu i Gomoru, koja je preplavila te gradove i čitavu ravnicu.* (36) Naracija se završava tako, što Avram gleda na uništenje i iznosi izjavu da **je Bog uništio gradove te ravnice.** (37) Ponovo, ko je uništio gradove, Bog ili anđeli? Ova naracija o Božijem sudu predstavlja ilustraciju toga kako zastupanje funkcioniše. Bog je na kraju onaj koji je uništio gradove u ravnici. Anđeli su samo sredstva kojim je Bog to postigao, *jer su oni Božije sluge, zastupnici gneva koji treba da kazni one koji ne postupaju pravilno.* (38) Još jedan način da se ilustruje ovaj koncept jeste da se razmotri slučaj onog ko je počinio ubistvo vatrenim oružjem. Vatreno oružje je sredstvo kojim je ubica ubio nekog. Ili, električna stolica je sredstvo kojim se kazna izvršava. U ovom slučaju, vatreno oružje ili električna stolica mogu se uporediti sa anđelima koji su kaznili Sodomu i Gomoru.

Sprovođenje kazne

U Drugoj Samuilovoj poslanici, kralj David zgreši *GOSPODU* time što sam izvrši danak. Budući da ga je mučila savest, on je priznao svoju grešku Bogu kako bi umanjio svoju krivicu. Bog je rekao Davidu, **putem** Proroka Gada (zastupnika) koje su mu tri opcije. (39) Od tri opcije, David je odabrao da padne u ruke Božije. (40) **Bog je onda poslao kugu na Izrael, koja će vladati od tog trenutka pa sve do određenog dana, a 70 000 ljudi od Dana do Biršebe je umrlo. Kada je anđeo Gospodnji posegao da uništi Jerusalem, Gospod se sažalio zbog ogromne štete i rekao anđelu koji je kažnjavao ljude: „Dosta, spusti ruku.“ A anđeo Gospodnji beše kod gumna Orne Jevusejina. Kada je David video anđela kako kažnjava ljude, rekao je Gospodu: „Ja sam onaj koji je zgrešio ... neka se tvoja ruka obruši na mene i moju porodicu.“** (41) Detaljniji prikaz ovog događaja se može naći u 1. Dnevniciima 21. poglavlje oba prikaza govore o tome kako je Bog poslao anđela da uništi Jerusalem a zatim rekao anđelu da spusti ruku. Anđeo Gospodnji zapravo naređuje Gadu da laže Davida da izgradi oltar Gospodu. *David ga je poslušao jer je **Gad govorio u ime Gospoda.*** (42) David sluša naređenje koje dolazi iz Gadovih usta, jer je on govorio u ime Gospoda, što je isto kao i kada bi se Bog direktno obratio Davidu.

U 23. poglavlju Druge knjige Mojsijeve, Bog je poslao anđela da se spremi da predvodi stanovnike Izraela do zemlje koju je za njih pripremio. Bog kaže: *„Evo, ja šaljem **anđela** svog pred tobom da te čuva na putu, i da te odvede na mesto koje sam ti pripremio. Čuvaj ga se, **i slušaj ga**, nemoj da ga rasrdiš, **jer vam neće oprostiti greh**, jer je **moje ime u njemu.** Nego ako ga dobro uzaslušaš i ustvoriš sve što kažem, ja ću biti neprijatelj tvojim neprijateljima i protivnik tvojim protivnicima. Jer će **anđeo moj** ići pred tobom i odvešće te u zemlju ...“* (43) Zastupanje je jasno prikazano u 22. stihu: *„dobro ga slušaj i radi sve što kažem.“*

Ova izjava ne predstavlja grešku koju je pisac napravio, već jasnu izjavu o tome da Bog govori kroz anđela. Anđeo će uputiti i kazniti ljude u ime Boga, jer je Božije Ime u njemu; tj. Božije prisustvo i autoritet se manifestuju u njemu. (44) Ovde Anđeo Gospodnji nosi JaHViHno ime: „**Moje ime je u njemu**“. (45) U ovom slučaju, anđeo igra ulogu Boga. Kada Bog kaže da je *njegovo Ime u anđelu, to je značilo da je Božiji autoritet dodeljen anđelu*. (47) Šta god da je anđeo rekao i uradio, *zapravo je rekao i uradio sam Bog*. (48) Slušajući anđela, stanovnici Izraela su slušali Boga. (49)

Mojsije i Aron postupaju kao Bog

Da li je idolopoklonstvo ako se iko drugi osim samog JHVH naziva Bogom? Možda jeste a možda i nije, zavisi od konteksta i toga da li taj koji se naziva Bogom ima pravo da tako bude nazvan ili ne. Hebrejska reč za „Boga“, *elohim*, imala je širok spektar značenja. (50) *U zavisnosti od konteksta*, ta reč može da znači vrhovno božanstvo, „bog“, „bogovi“ pa čak i „anđeli“ ili ljudske „sudije“. (51) Mojsije je nazvan Bogom (*elohim*) u sedmom poglavlju Druge knjige Mojsijeve: „*Evo, postavio sam te da si Bog Faraonu.*“ (53). Ili „*Postavljam te da budeš Bog Faraonu, sa tvojim bratom Aronom kao tvojim prorokom.*“ (53) Mojsiju je data uloga Boga i sopstveni prorok, njegov brat. Šta god da Faraon kaže ili uradi Mojsiju, on to isto govori i čini Bogu.

Gospod kaže Mojsiju da Faraon nema meko srce i da odbija da oslobodi svoj narod. Bog postavlja Mojsija kao svog zastupnika kako bi Faraonu izdao sledeće upozorenje: „*Gospod Bog jevrejski **posla me k tebi da ti kažem: Pusti narod moj da mi posluži u pustinji. Ali ti eto još ne poslušša. Zato Gospod ovako veli: Ovako ćeš poznati da sam ja GOSPOD: evo, udariću štapom što mi je u ruci po vodi što je u reci, i pretvoriće se u krv.***“ (56) Čitalac mora da se podseti ko ovde govori. Izgleda kao da sam Bog izgovara upozorenje, međutim, ove reči govori Mojsije. Mojsije, koji je postavljen kao zastupnik, ima zadatak da govori umesto Boga. Ranije smo pročitali da će Bog napasti Nil štapom koji poseduje. *I Gospod reče Mojsiju: Reci Aronu: **Uzmi štap svoj, i pruži ruku svoju na vode misirske... pretroriće se u krv.***“ (57) *Mojsije i Aron su uradili upravo ono što im je Bog naredio. **On (Aron) podigao je svoj štap u prisustvu Faraona i njegovih ljudi i udario po vodi Nila i vode su se pretvorile u krv.*** (58) Mojsije nekoliko puta govori Aronu da iskoristi štap u svojoj ruci. (59) Bog kaže da će *ON sam* udariti vodu štapom u svojoj ruci. (60) Međutim, *Aronova ruka* je bila ta koja je držala štap. *Aron je bio taj koji je udario Nil*. (61) Aron je Božiji predstavnik, a u *ovom datom trenutku je i sam Bog*. (62) Kao Božiji izaslanici, *Mojsije i Aron su činili čuda pred Faraonom*. (63)

Anđeli zastupnici

Veliki deo čuda Bog je izveo pomoću svojih zastupnika – anđela. Za Pashu, Bog je želeo da se okvir vrata na kućama stanovnika Izraela označi krvlju jaganjaca. (64) U dvanaestom poglavlju Druge knjige Mojsijeve stoji: „**Jer ću proći po zemlji misirskoj tu noć, i pobiću sve prvence u zemlji misirskoj od čoveka do živinčeta, i sudiću svim bogovima misirskim, ja Gospod. A krv ona biće vam znak na kućama, u kojima ćete biti; i kad vidim krv, proći ću vas.**” (65) Kada Mojsije pozove starešine Izraela, on im kaže: „Jer će izaći GOSPOD da bije Misir, pa kad vidi krv na gornjem pragu i na oba dovratka, proći će GOSPOD mimo onih vrata, i neće dati **krvniku** da uđe u kuće vaše da ubija.” (66) Bog je rekao Mojsiju da će on sam proći kroz Egipat u ponoć. Mojsije je shvatio to kao da Bog neće bukvalno proći, već će to učiniti anđeo koji postupa umesto Boga. Podrazumeva se da je anđeo poznat kao **uništitelj**, smatran samim Bogom. Tradicija da anđeoski lik služi kao Božiji zastupnik može se pronaći u Drugoj knjizi Mojsijevoj i narednim stihovima (67) u čitavoj Bibliji.

U Petom poglavlju Isusa Navinog (Jošua), on se susreće sa superiornim anđelom zastupnikom. (68) Kada je Isus Navin bio blizu Jerihona, podigao je pogled i video čoveka koji je stajao pred njim sa mačem u ruci. Isus Navin ga je pitao: „*Jesi li naš ili naših neprijatelja? A On reče: Nisam; nego sam vojvoda vojske Gospodnje, sada dođoh.* (69) **A Isus Navin pade ničice na zemlju, i pokloni se, i reče Mu: Šta zapoveda gospodar moj služi svom? A vojvoda vojske Gospodnje reče Isusu: Izuj obuću s nogu svojih, jer je mesto gde stojiš sveto.** (70) *I učini Isus Navin tako.* (71) Isus Navin se ophodio prema ovom anđelu na visokom položaju kao prema samom Bogu. Zašto bi se Isus Navin *klanjao pred njim* i skinuo obuću, kada je on to zatražio? Tom prilikom je Isus Navin priznao da je taj anđeo zapravo poslat od strane Boga. (72). Anđeli su uvek bezimeni sve do perioda posle izgnanstva, iako je ova neidentifikovana osoba identifikovana kao arhandel Mihailo u skladu sa jevrejskom tradicijom. (73) Čovek sebe identifikuje kao vojvodu vojske Gospodnje, militarističku figuru, koja učestvuje u zamisli da je Gospod *božiji ratnik koji komanduje oficirima* na nebu. (74) Isus Navin nije počinio idolopoklonstvo, jer je razumeo da mu se ovaj anđeo javlja kao sam Bog. U hebrejskoj misli, *počast koja je data Božijem zastupniku ili predstavniku je zapravo počast data samom Bogu.* (75).

U dvanaestom poglavlju Dela apostolskih čitamo o Petru dok je bio zarobljen: *I gle, anđeo Gospodnji pristupi, i svetlost obasja po sobi, i kucnuvši Petra u rebra probudi ga govoreći: Ustani brže. I spadoše mu verige s ruku. Kad dođe Petar k sebi reče: „Sad zaista vidim da Bog posla anđela svog te me izbavi iz ruku Irodovih i od svega čekanja naroda jevrejskog.” I dođe do kuće Marije i pustili su ga unutra. Petar je rukom dao znak da budu tihi i objasnio im je **kako ga je Gospod izbavio iz zatvora.** (76) Ko je Petra izbavio iz zatvora? Anđeo ili Bog? U pasusu stoji da su*

obojica to učinili; ali mi znamo da je *GOSPOD* poslao anđela da obavi taj posao. (77) U hebrejskom umu, Bog je taj koji je spasao Petra. (78)

U trećem poglavlju Knjige o Danilu, Navuhodonosor je besan na Sedraha, Misaha i Avdenaga, jer ne služe svojim bogovima. Navuhodonosor preti ovim trojici Jevrejina da će goreti u vatri ako odbiju da služe svojim bogovima. On je pitao ovu trojicu: „*Koji je između svih bogova onih naroda koje zatreše oci moji, mogao izbaviti svoj narod iz mojih ruku, da bi mogao vaš Bog vas izbaviti iz moje ruke?*” Oni odgovoriše: *Nije nam potrebno da ti odgovorimo na to. Evo, Bog naš, kome mi služimo, može nas izbaviti iz peći ognjene užarene; i izbaviće nas iz tvojih ruku care.*” (79) Navuhodonosor naredi da se naloži peći, tako da bude toplija nego inače i bacio je Sedraha, Misaha i Avdenaga u istu. Nabukodonosor se iznenadi kad u peći ugleda četvrtu osobu, koja liči na sina bogova (ili Božansko biće) (80). On naredi da oni izađu iz peći pa stoga oni ostanu nepovređeni. Onda Navuhodonosor kaže: „*Da je blagosloven Bog Sedrahov, Misahov i Avdenagov, koji posla anđela svog i izbavi sluge svoje!*” (81) Obratite pažnju, u sedamnaestom stihu, ova trojica kažu Navuhodonosoru da će ih Bog kome služe spasiti, ali u stihovima 25 i 28 čitamo da je anđeo poslat da ih spase. Bog je svoje verne sluge spasao pomoću anđela, dakle, ta slava može biti data Bogu.

Prema trideset i drugom poglavlju Postanja, Jakov se rvaao sa čovekom za koji se kasnije ispostavilo da je Bog. Tokom borbe, Jakov je odbio da pusti čoveka, kog je zgrabio osim ako ga ovaj ne blagoslovi. Čovek zatim kaže Jakovu: „*Tvoje ime neće više biti Jakov već Izrael* (82), *jer si se borio sa Bogom* (83) *i sa čovekom i pobedio si.*” (84) Jakovljevi misterozni protivnik je natprirodan a najtradicionalniji jevrejski kritičari su ga shvatili kao anđela. (85) Ovo tradicionalno shvatanje da se Jakov rvaao sa anđeoskim ili božanskim bićem potvrđeno je i u dvanaestom poglavlju Knjige proroka Osije. *Ozbiljnu riječ ima Gospod da progovori s Judom i pohodiće Jakova prema putevima njegovim, platiće mu po delima njegovim. Već u krilu materinu prevario je on brata. U muževnoj snazi svojoj borio se sa Bogom. Bori se s anđelom, i nadjača;* (86) *plaka, i moli Mu se* (87). Neki mogu da kažu da se ovaj događaj kada se Bog javi Jakovu može okarakterisati kao *teofanija*; (88) to nije slučaj kada se uzmu u obzir stihovi 12:3-4. (89) Dakle, onaj koji se naziva i čovekom i Bogom u Postanju, može biti identifikovan kao anđeo kod proroka Osije. (90) *Čovek odbija da Jakovu da ime ali ga blagosilja. I Jakov nadede ime onom mestu Fanuil; jer, veli, Boga videh licem k licu, i duša se moja izbavi.*” (92)

Isti jezik se može naći i u narativu Četvrte knjige Mojsijeve. I odmah reče Gospod Mojsiju i Aronu i Mariji: *Dođite vas troje u šator od sastanka. I otidoše njih troje. Tada siđe Gospod u stubu od oblaka, stade na vratima od šatora. I viknu Arona i Mariju, i dođoše oboje. I reče im: Čujte sada reči moje: prorok kad je među vama, ja ću mu se Gospod javljati u utvari i govoriću s njim u snu. Ali nije takav moj sluga Mojsije, koji je veran u svem domu mom. Njemu govorim iz usta k ustima* (93),

i on me gleda doista, a ne u tami niti u kakvoj prilici Gospodnjoj. Kako se dakle ne pobjoste vikati na slugu mog, na Mojsija? (94) Postoji nekoliko faktora koje treba razmotriti u ovom pasusu: Ko govori i da li je moguće videti Božije lice? Na osnovu naracije, dolazi se do saznanja da je *Gospod sišao* niz stub oblaka kako bi ih predvodio, a noću niz **stub vatre** *kako bi im osvetlio put, kako bi mogli da putuju i noću i danju.* (95) Stub svetlosti koji je opisan kao Gospod je kasnije identifikovan kao *anđeo zastupnik*. Stihovi 14:19-20 Druge knjige Mojsijeve govore o tome kako se **anđeo Božiji**, *koji je predvodio izraelsku vojsku, povukao i išao iza njih. Stub od oblaka takođe se pomerio tako da je stajao iza njih, tako da se našao između egipatske i izraelske vojske.* (96). U trideset i trećem poglavlju Druge knjige Mojsijeve, pre nego što slava Gospoda pređe na Mojsija, Bog mu kaže: „**Ti ne možeš da vidiš moje lice, jer niko ne može da ga vidi i ostane živ. I kad stane prolaziti slava moja, metnuću te u raselinu kamenu, i zakloniću te rukom svojom dok ne prođem. Potom ću dignuti ruku svoju, i videćeš me s leđa, a lice se moje ne može videti.**” (97) Bog jasno stavlja do znanja da njegovo lice ne može niko da vidi, pa mora da postoji objašnjenje toga kako Bog govori sa Mojsijem licem u lice a da se ne suprostavlja Bibliji. Bog pravi razliku između Mojsijinih proročanskih privilegija od privilegija ostalih proroka. (98) Mojsije može da se direktno obraća Bogu, u dijalogu uživo a ne putem snova i vizija. Bog je u najvećoj meri *antropomorfan* (99) u sledećim stihovima. (100) Dela apostolska nam govore da je anđeo na Sinajskoj planini govorio umesto Boga i manifestovao Njegovu slavu. Iako je to bio anđeo, Mojsiju nije dozvoljeno da vidi anđeosko lice. To što je anđeo prikazan na takav način, značilo je da je *Božiji autoritet dat anđelu.* (101) To je omogućilo anđelu da igra ulogu Boga a da ne bude Bog. U ovim biblijskim pasusima čitamo da je Bog spasao Petra iz zatvora, da se rvaao sa Jakovom i govorio sa Mojsijem na planini Sinaj, kao i to da je predvodio stanovnike Izraela imavši oblik oblaka. (102). Dalje ispitivanje ovih pasusa otkriva načine na koje Bog postupa. Dosta toga je postignuto pomoću anđela koji su Ga zastupali. (103) Ovo su savršeni primeri jevrejskog zastupanja gde se onaj *koji zastupa* nekog smatra tom osobom *koju zastupa.* (104)

Ljudi zastupnici

U šestom poglavlju Sudija, Gedeona je posetio anđeo Gospodnji koji mu je rekao: „**GOSPOD je s tobom, hrabri junače!** (105) Anđeli i Božiji zastupnici imaju tendenciju da se pojave kao odrasla ljudska bića. Stoga Gedeon nije znao da se suoči sa anđelom. (106) To objašnjava zašto se ne klanja i ne drhti pred njim i pita dalje. *A Gedeon mu reče: O gospodaru moj! Kad je Gospod s nama, zašto nas snađe sve ovo? I gde su sva čudesa Njegova, koja nam pripovedaše oci naši govoreći: Nije li nas Gospod izveo iz Misira? A sad nas je ostavio Gospod i predao u ruke Madijanima. A Gospod ga pogleda i reče mu: Idi u toj sili svojoj, i izbavićeš*

*Izrailj iz ruku madijanskih. Ne poslah li te? A on Mu reče: O Gospode, čim ću izbaviti Izrailj? Tad mu reče Gospod: **Ja ću biti s tobom**, te ćeš pobiti Madijane kao jednog. A Gedeon Mu reče: Ako sam našao milost pred Tobom, daj mi znak da Ti govoriš sa mnom. Tada otide Gedeon, i zgotovi jare i od efe brašna hlebove presne, i metnu meso u kotaricu a supu u lonac, i donese Mu pod hrast, i postavi. A anđeo Božji reče mu: Uzmi to meso i te hlebove presne, i metni na onu stenu, a supu prolj. I on učini tako. Tada anđeo Gospodnji pruži kraj od štapa, koji mu beše u ruci i dotače se mesa i hlebova presnih; i podiže se oganj sa stene i spali meso i hlebove presne. I anđeo Gospodnji otide ispred očiju njegovih. A Gedeon videći da beše anđeo Gospodnji, reče: Ah Gospode Bože! Zato li videh anđela Gospodnjeg licem k licu? (107) Gedeon zna za sigurno ko je sa njim govorio: „Video sam anđela Gospodnjeg licem u lice“ (stih 22). (108) Mi znamo da je anđeo Gospodnji zastupnik a ne bukvalno Bog, jer su stihovi Biblije jasni, kada kažu da niko nikada nije video Boga (Jovan 1:18, 1. Timotiju 6:16, 1. Jovanova 4:12). (109) Mnogi učenjaci nisu uspjeli da uzmu ovaj hebrejski način razmišljanja u obzir i bukvalno su identifikovali anđela Gospodnjeg kao samog Boga. (110)*

Sva zbunjenost nestaje kada se shvati jevrejski zakon zastupanja: *Osoba koja zastupa nekog, smatra se tom osobom koju ona zastupa.*“ (111) Ključna reč je glagol *smatrati*. Ako bi iko rekao da niko ne može da govori u Božije ime osim samog Boga, onda bi morali *da zaključimo da je Mojsije bio Bog*. U dvadeset i devetom poglavlju pete knjige Mojsijeve, kada se Mojsije obraća stanovnicima Izraela, on kaže: „*Hleba ne jedoste, ni piste vino i silovito piće, da biste poznali **da sam ja GOSPOD BOG vaš.***“ (112) Očigledno je da se nije Bog lično obraćao ljudima – Mojsije je to činio. (113) Mojsije kao Božiji zastupnik može da *govori kao da je on sam Gospod*. Bog govori kroz svog čoveka, svog predstavnika. (114) Još jedan primer osobe, koja govori u Božije ime može se pronaći u trećem poglavlju Knjige proroka Zaharija.

U Bibliji stoji da je Gedeon upotrebljen kao Božiji zastupnik. *Gideon je rekao Bogu: „Ako ćeš spasiti Izrael mojom rukom kao što si obećao.“* (115) Biblija ne može biti jasnija po pitanju da je Bog spasao Izrael *Gideonovom rukom*. Bog je upotrebio Mojsija na isti način kako bi se osvetio Madijanima u trideset i prvom poglavlju Četvrte knjige Mojsijeve. *Gospod je rekao Mojsiju: „Osveti sinove Izrailjeve na Madijanima, pa ćeš se onda pribрати k rodu svom.“ I Mojsije reče narodu govoreći: „Opremite između sebe ljude na vojsku da idu na Madijane da učine osvetu Gospodnju na Madijanima.“*(116) Ovaj pasus je u skladu sa trideset i četvrtim poglavljem Knjige proroka Isaije. *Bog je ljut na sve nacije, njegov gnev je upućen svim vojskama. On će ih u potpunosti **uništiti*** (117), ***ubiće ih.*** (118) Iako se Isaija obraćao Edomu, on se takođe obraćao i okolnim nacijama. Bog je Edoma ubio, baš kao što je to učinio i sa Medijanima.

Reč koja u Bibliji predstavlja zastupnika

Princip zastupanja je primenjen kroz celu Bibliju. Grčka reč za zastupnika, *ekdikos*, (119) je primenjena samo dva puta. Ima značenje osvetnika, onog ko sprovodi kaznu. (120) (1. bez zakona, nepravedno; 2. zahtevanje kazne od; legalni predstavnik). (121) U stihu 13:4 Poslanice Rimljanima, Pavle se bavi temom pokornosti autoritetima i buntovništvu protiv onoga što je Bog uspostavio. On piše: „Jer je sluga Božji tebi za dobro. Ako li zlo činiš, boj se; jer uzalud ne nosi mača, jer je Božji sluga (**ekdikos**), osvetnik na gnev onome koji zlo čini.” (122). U stihu 4:6 Prve poslanice Solunjanima, Pavle daje uputstva crkvi kako da živi tako da udovolji Bogu. On piše da niko ne treba da se zameri bratu, niti da ga iskoristi. *Gospod će kazniti (ekdikos) ljude za sve takve grehove, kao što smo vam već i rekli, kao što smo vas upozorili.* (123) U oba pasusa reč *ekdikos* je upotrebljena kako bi se opisao osvetnik ili onaj koji kažnjava. Stih 13:4 Poslanice Rimljanima jasno govori o tome kako se Bog sveti *pomoću svojih zastupnika*. Pavle koristi *ekdikos* u svom pismu Rimljanima, kako bi opisao Božije predstavnike na zemlji. Ovi predstavnici će se osvetiti onom ko zgreši, slično kao što se Mojsije osvetio u ime *BOGA* Medijanima. U savremenom dobu, ovo može da se odnosi na vojsku i na zaposlene u zakonodavstvu. Sudije Izraela su imale ulogu Božijih predstavnika na zemlji kako bi sprovodili pravdu. Hebrejska reč *elohim*, u zavisnosti od konteksta, može da znači Vrhovno božanstvo, ili „bog” ili „bogovi” pa čak i „anđeli” ili „ljudske sudije” (124) U stihu 21:6 Druge knjige Mojsijeve čitamo da ako hebrejski sluga ne želi da bude oslobođen od svog gospodara, *njegov gospodar mora da ga izvede pred sudije (ili pred Boga)*. Naš Gospod Mesija Isus potvrđuje ovu istinu stihom 10:34 kada ga optuže da huli Boga: „Ne stoji li napisano u zakonu vašem: *Ja rekoh: bogovi ste?*” Četvrto poglavlje Poslanice Solunjanima ne kaže jasno da će Bog kazniti putem svojih zastupnika; međutim, mi u Bibliji pronalazimo mesta gde je Bog delovao na ovakav način. Pavle ovu istinu iznosi u stihu 3:19 Poslanice Galatima: „Šta će dakle zakon? *Dat je zbog greha, naređen putem anđela od strane zastupnika (Mojsija), sve dok seme (Isus) ne dođe onome kome je obećanje dato (NASB).*” Bilo da se Bog sveti zlima lično ili pomoću svojih zastupnika, Bog će obnoviti sve stvari i njegova pravda će biti potvrđena.

Isus naš Gospod Mesija, Božije krajnje otkrivenje čoveku

„Vi ste sinovi proroka i zaveta koji učini Bog s očevima vašim govoreći Avramu: **kroz** seme tvoje blagosloviće se svi narodi na zemlji. Vama najpre Bog podiže Sina svog Isusa, i posla Ga da vas blagosilja da se svaki od vas obrati od pakosti svojih.” (125) „Isusa Nazarećanina, čoveka od Boga potvrđenog među vama silama i čudesima i znacima koje **učini Bog preko Njega** među vama, kao što i sami znate.” (126) „Jer koga Bog posla, onaj **reči Božije govori**: jer Bog Duha ne daje

na meru. Jer Otac ljubi Sina, i sve dade u ruke Njegove.” (127) „Jer je postavio dan u koji će suditi vasionom svetu po pravdi preko čoveka koga odredi, i dade svima veru vaskrsnuvši Ga iz mrtvih.” (128) „Jer kao što Otac ima život u sebi, tako dade i Sinu da ima život u sebi; I dade Mu vlast da i sud čini, jer je Sin čovečiji.” (129) Štaviše, Otac ne sudi nikom, već je sav sud prepustio Sinu. (130). Isus naš Gospod Mesija, Sin Božiji, dobio je autoritet nad rajem i zemljom. (131) Ovaj autoritet, uključuje i opraštanje grehova (132) i izgovaranje reči jedinog pravog Boga, Oca. (133) Isus je naravno tvrdio da obavlja funkciju Boga kao Božiji zastupnik. (134) Njegove reči su Božije reči, njegova dela su Božija dela. Otac mu je dao pravo da oprašta grehe, sudi svetu, pa čak i da diže iz mrtvih. (135)

On nije JHVH, već **njegov predstavnik na uzdignutom položaju**. To što Isus vrši funkciju Oca, *ne znači* da je on Bog. (136) Značaj svega ovoga jeste da je princip zastupanja izuzetno bitan kada je u pitanju shvatanje ko je Isus i koja je njegova svrha. (137) Isus je tvrdio da predstavlja Boga kao niko pre njega, da je jedinstveni predstavnik Boga njegovog Oca i da *govori krajnje Božije reči: onaj koji čuje Sina čuje reči koje izgovara sam Bog*. (138) Prvi stihovi na hebrejskom identifikuju princip zastupanja kao Božiji način da se otkrije čovečanstvu tokom našeg postojanja. *U prošlosti, Bog se obraćao našim precima pomoću proroka, često i na različite načine, ali u ovim poslednjim danima On nam se obratio kroz Sina*. (139)

Dakle, šta je Bog učinio sam a ne putem svojih zastupnika? Prvobitno stvaranje: u početku Bog je stvorio raj i zemlju. (140) Da je Bog stvorio svet pomoću svojih zastupnika, pisalo bi u Bibliji. U Bibliji jasno stoji da Bog nije stvorio raj i zemlju pomoću svojih zastupnika. Pitao je Jova: *„Gde si bio ti kada sam osnovao zemlju ... Kad pevahu zajedno zvezde jutarnje i svi sinovi Božji klikovahu.”* (141) U ovom pasusu jasno stoji da anđeli nisu osnovali zemlju, već su je slavili. Prorok Isaija je iskazao istu poruku: *„Ovako govori Bog Gospod, koji je stvorio nebesa i razapeo ih, koji je rasprostro zemlju i šta ona rađa. (142) Ovako govori Gospod, Izbavitelj tvoj, koji te je sazdao od utrobe materine: ja Gospod načinih sve: razapeh nebo sam, rasprostreh zemlju sam sobom.* (143) Isus, koji govori reči Božije, takođe potvrđuje biblijsku istinu. Kada govori o razvodu, on kaže Farisejima, da je na početku **Stvaralac** *„stvorio muškarce i žene”* (144) Isus svog **Oca naziva stvaraoцем** i ne preuzima zasluge za sve što je stvoreno. Pavle piše da *postoji samo jedan Bog, Otac, za kog je sve i za kog živimo.* (145).

Poznavanje jednog pravog Boga

*A ovo je život večni da poznaju **Tebe jedinog istinitog Boga**, i koga si poslao Isusa Hrista. (146) Zbog njegove večne svrhe, koju je postigao u Isusu Hristu našem Gospodu, **u njemu i kroz veru u njega** mi možemo da pristupimo Bogu sa slobodom i pouzdanošću. (147) **Kroz njega** imamo pristup Ocu u jednom Duhu. (148) Naš nebeski Otac je veličanstven, On je odabrao da popravi odnose, koje je čovečanstvo odlučilo da pokvari. On voli nas u našem buntovništvu, besu i voli nas grešne. Bog želi da ima odnos sa onima koji mu okreću leđa, koji ga odbijaju i koji sumnjaju u njegovo postojanje. Biblija nam govori da Bog, od samog početka sprovodi plan za iskupljenje prvim mesijanskim proročanstvom u stihu 3:15 Postanja. Zašto On želi da ga spoznamo, Njega - jedinog pravog Boga, i zašto se otkriva putem proroka, Biblije, svog Sina i svog duha? Ko smo mi da Bog brine za nas i želi da vladamo zemljom sa Njegovim Sinom, našim Carem? Nema dovoljno reči kojima bih mogao da se zahvalim našem Ocu, koji je nama podario svog Sina zarad nas samih. Smatram da je interesantno kada ljudi govore o svojim strašnim patnjama ili o tome kroz šta su prošli. Nema sumnje da ljudi pate. Bog je Avramu rekao da žrtvuje svog sina zbog Njega, ali pre nego što je ijedna kap krvi prolivena, Bog ga je prekinuo u tome. Naš nebeski Otac je istrajao, on je propatio više nego što možemo da zamislimo, jer je gledao svog jedinog bezgrešnog Sina kako pati i umire na užasan način. Nije bilo drugog rešenja. Naš Gospod, naš Kralj i naš Mesija Isus, predvođen je kao žrtveno jagnje i naš Otac je to dozvolio, **zarad nas samih**. Zarad tebe, mene i svakoga ko će se pozvati na ime Njegovog Sina. Poznavanje jednog pravog Boga, kroz krv Njegovog Sina, je toliko nadmoćno i ništa ne može da se poredi sa dubinom Njegove ljubavi. Radujem se trenutku kada naš Nebeski Otac neće više boraviti u nepristupačnoj svetlosti, već će boraviti među nama na zemlji i vlašću sa Svojim Sinom. *Slava Vladaru večnom, besmrtnom, nevidljivom, **jedinom Bogu**, zauvek. Amin.* (149)*

- 1 Petar 1:16-21; 2. Timoteju 3:16-17
- 2 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 65)
- 3 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 65)
- 4 Zondervan, Biblija: Nova međunarodna verzija (Moj akcenat)
- 5 Zondervan, Biblija: Nova međunarodna verzija (Moj akcenat)
- 6 Efescima 1:22
- 7 Jevrejima 1:1-2
- 8 1. Mojsijeva 23:21, Jovan 5:43
- 9 2. Mojsijeva 19
- 10 Rimljanima 13:4, Četvrta knjiga Mojsijeva 31:1-3
- 11 4. Mojsijeva 20:16, Danilo 3:28
- 12 Otkrivenje 8
- 13 Jevrejima 1:14
- 14 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 66)
- 15 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 66)
- 16 Zondervan, Biblija: Nova međunarodna verzija (Moj akcenat)
- 17 2. Mojsijeva 3:2-6, 2. Samuilova 24:15-17
- 18 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 69)
- 19 4. Mojsijeva 12:8, 5. Mojsijeva 5:4
- 20 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 66)
- 21 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 66)
- 22 Jovan 17:3 (Moj akcenat)
- 23 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 65)
- 24 Jevrejima 9:24
- 25 2. Mojsijeva 3:6 (Moj akcenat)
- 26 Zondervan, Biblija: Nova međunarodna verzija (Moj akcenat)
- 27 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 66)
- 28 Dela 7:30 (Moj akcenat)
- 29 Dela 7:35 (Moj akcenat)
- 30 Dela 7:38 (Moj akcenat)
- 31 1. Mojsijeva 19:1
- 32 1. Mojsijeva 19: 5, 8, 10, 12
- 33 1. Mojsijeva 19:13-14
- 34 1. Mojsijeva 19:13 (Moj akcenat)
- 35 1. Mojsijeva 19:14 (Moj akcenat)
- 36 1. Mojsijeva 19:24-25 (Moj akcenat)
- 37 1. Mojsijeva 19:29 (Moj akcenat)
- 38 Rimljanima 13:4 (Moj akcenat)
- 39 2. Samuilova 24:10-12
- 40 2. Samuilova 24:14
- 41 2. Samuilova 24:15-17 (Moj akcenat)
- 42 1. Denvnika 21:14-15; 18-19 (Moj akcenat)
- 43 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 69)
- 44 Oxford, The Jewish Study Bible, Tanakh Translation: Torah, Nevi'im, Kethuvim (2004, pg. 160) fusnota
- 45 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 67) (Moj akcenat)
- 46 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 67) (Moj akcenat)

- 47 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 67-68) (Moj akcenat)
- 48 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 68) (Moj akcenat)
- 49 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 68)
- 50 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 68)
- 51 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 68) (Moj akcenat)
- 52 2. Mojsijeva 6:30
- 53 Zondervan, Biblija: Nova međunarodna verzija (Moj akcenat)
- 54 Oxford, Jevrejska Biblija za proučavanje, Tanakh prevod: Torah, Nevi'im, Kethuvim (2004, str. 117) (Moj akcenat)
- 55 2. Mojsijeva 7:14 (Moj akcenat)
- 56 2. Mojsijeva 7:16-17 (Moj akcenat)
- 57 2. Mojsijeva 7:19 (Moj akcenat)
- 58 2. Mojsijeva 7:20 (Moj akcenat)
- 59 2. Mojsijeva 7:9-10; 8:5-6, 8:16-17; 9:22-23; 10:12-13, 10:21-22
- 60 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 67) (Moj akcenat)
- 61 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 67) (Moj akcenat)
- 62 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 67) (Moj akcenat)
- 63 2. Mojsijeva 11:10 (Moj akcenat)
- 64 2. Mojsijeva 12:7
- 65 2. Mojsijeva 12:12-13 (Moj akcenat)
- 66 2. Mojsijeva 12:23 (Moj akcenat)
- 67 Oxford, Jevrejska Biblija za proučavanje, Tanakh prevod: Torah, Nevi'im, Kethuvim (2004, str. 128)
- 68 Isus Navin 5:13-15
- 69 1. Carevima 22:19 "*Videh Gospoda gde sedi na prestolu svom, a sva **vojska** nebeska stajaše mu s desne i s leve strane.*" Zondervan, Biblija: Nova međunarodna verzija (Moj akcenat)
- 70 2. Mojsijeva 3:5 "*Ne prilazi bliže,*" Bog je rekao. "**Izuj se, mesto na kom stojiš je sveto.**" Zondervan, Biblija: Nova međunarodna verzija (Moj akcenat)
- 71 Oxford, Jevrejska Biblija za proučavanje, Tanakh Prevod: Torah, Nevi'im, Kethuvim (2004, str. 472-473)
- 72 Oxford, Jevrejska Biblija za proučavanje, Tanakh Prevod: Torah, Nevi'im, Kethuvim (2004, str. 473) fusnota
- 73 Oxford, Jevrejska Biblija za proučavanje, Tanakh Prevod: Torah, Nevi'im, Kethuvim (2004, str. 472) fusnota
- 74 Oxford, Jevrejska Biblija za proučavanje, Tanakh Prevod: Torah, Nevi'im, Kethuvim (2004, str. 472) fusnota
- 75 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 66) (Moj akcenat)
- 76 Dela 12:6-19 (Moj akcenat)
- 77 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 71)
- 78 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 71) (Moj akcenat)
- 79 Danilo 3:15-17 (Moj akcenat)
- 80 Oxford, Jevrejska Biblija za proučavanje, Tanakh Prevod: Torah, Nevi'im,

Kethuvim (2004, str. 1648)

81 Danilo 3:19-29 (Moj akcenat)

82 Na hebrejskom znači, "*bori se sa Bogom*" Zondervan, Biblija: Nova međunarodna verzija (Moj akcenat)

83 "*Tvoje ime neće više biti Jakov, već Izrael, jer si se **borio sa bićima božanskim i ljudskim** i pobedio.*" Oxford, Jevrejska Biblija za proučavanje, Tanakh Prevod : Torah, Nevi'im, Kethuvim (2004, str. 68)

84 1. Mojsijeva 32:23-33 (Moj akcenat)

85 Oxford, Jevrejska Biblija za proučavanje , Tanakh Prevod : Torah, Nevi'im, Kethuvim (2004, str. 67)

86 "*Odrastao, **borio se sa božanskim bićem**, borio se sa anđelem i pobedio.*" Oxford, Jevrejska Biblija za proučavanje , Tanakh Prevod : Torah, Nevi'im, Kethuvim (2004, str. 1162) (Moj akcenat)

87 Osija 12:2-4 (Moj akcenat)

88 Gr. **theophaneia**, *vidljiva pojava Boga ili boga čoveku*. David B. Guralnik, Websterov Novi svetski rečnik američkog jezika (1980, str. 1475)

89 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 67) (Moj akcenat)

90 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 67) (Moj akcenat)

91 "*Video sam **božansko biće** licem u lice a ostao sam živ.*" Oxford, Jevrejska Biblija za proučavanje , Tanakh Prevod : Torah, Nevi'im, Kethuvim (2004, str. 68) (Moj akcenat)

92 1. Mojsijeva 32:31 (Moj akcenat)

93 "***Njemu govorim iz usta k ustima**, i on me gleda doista, a ne u tami niti u kakvoj prilici Gospodnjoj. Kako se dakle ne pobjaste vikati na slugu mog, na Mojsija?*" Oxford, Jevrejska Biblija za proučavanje , Tanakh Prevod : Torah, Nevi'im, Kethuvim (2004, str. 309) (Moj akcenat)

94 4. Mojsijeva 12:1-8 (Moj akcenat)

95 Zondervan, Biblija: Nova međunarodna verzija (Moj akcenat)

96 Zondervan, Biblija: Nova međunarodna verzija (Moj akcenat)

97 2. Mojsijeva 33:19-23 (Moj akcenat)

98 Oxford, Jevrejska Biblija za proučavanje , Tanakh Prevod : Torah, Nevi'im, Kethuvim (2004, str. 308)

99 "*pripisivanje ljudskog oblika ili karakteristika bogu, životinji ili neživoj stvari.*" David B. Guralnik, Websterov novi svetski rečnik američkog jezika (1980, str. 59)

100 Oxford, Jevrejska Biblija za proučavanje , Tanakh Prevod: Torah, Nevi'im, Kethuvim (2004, str. 308)

101 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 67-68) (Moj akcenat)

102 1. Mojsijeva 32:22-32; 2. Mojsijeva 19,33; 2. Mojsijeva 13:21

103 Osija 12:3-4; Druga knjiga Mojsijeva 3:2, Dela 7:30-38; 2. Mojsijeva 14:19-20

104 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 67) (Moj akcenat)

- 105 Sudije 6:11-12 (Moj akcenat)
- 106 Oxford, Jevrejska Biblija za proučavanje , Tanakh Prevod : Torah, Nevi'im, Kethuvim (2004, str. 523)
- 107 Sudije 6:13-22 (Moj akcenat)
- 108 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 69)
- 109 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 69)
- 110 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 69)
- 111 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 69)
- 112 5. Mojsijeva 29:6 (Moj akcenat)
- 113 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 69)
- 114 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 69)
- 115 Sudije 6:36 (Moj akcenat)
- 116 4. Mojsijeva 31:1-3 (Moj akcenat)
- 117 Hebrejski termin se odnosi **na neopozivo davanje stvari ili osoba GOSPODU**, često potpuno ih uništavajući. Zondervan, Biblija: Nova međunarodna verzija (Moj akcenat)
- 118 Isaija 34:2 (Moj akcenat)
- 119 William D. Mounce, Interlinear for the rest of us, Strong's Number [1558] (2006, str. 821)
- 120 William D. Mounce, Interlinear for the rest of us, Strong's Number [1558] (2006, str. 821)
- 121 G. Abbott-Smith, Priručni grčki leksikon Novog zaveta (1936, str. 137)
- 122 Zondervan, Biblija: Nova međunarodna verzija (Moj akcenat)
- 123 Zondervan, Biblija: Nova međunarodna verzija (Moj akcenat)
- 124 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 68)
- 125 Dela 3:25-26 (Moj akcenat)
- 126 Dela 2:22 (Moj akcenat)
- 127 Jovan3:34-35 (Moj akcenat)
- 128 Dela 17:31 (Moj akcenat)
- 129 Jovan5:27 (Moj akcenat)
- 130 Jovan5:22 (Moj akcenat)
- 131 Matej 9:8, 28:18; Luka 10:19; Jovan3:35, 5:27
- 132 Matej 9:6; Mark 2:10; Luka 5:20-24, 10:22;
- 133 Luka 10:21-22; Jovan5:43-44, 6:57, 8:54, 10:29-30, 17:3; 1. Korinćanima 8:6
- 134 Anthony F. Buzzard & Charles F. Hunting , Doktrina Trojstva (1998, str. 324) (Moj akcenat)
- 135 Anthony F. Buzzard & Charles F. Hunting , Doktrina Trojstva (1998, str. 324) (Moj akcenat)
- 136 Anthony F. Buzzard & Charles F. Hunting , Doktrina Trojstva (1998, str. 324) (Moj akcenat)
- 137 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 71)

- 138 Greg S. Deuble, Nikad mi nisu rekli OVO u crkvi (2006, str. 71-72) (Moj akcenat)
- 139 Jevrejima 1:1-2 (Moj akcenat)
- 140 1. Mojsijeva 1:1 (Moj akcenat)
- 141 Jov 38:4-7 (Moj akcenat)
- 142 Isaija 42:5 (Moj akcenat)
- 143 Isaija 44:24; 45:12, 45:18 (Moj akcenat)
- 144 Matej 19:4 (Moj akcenat)
- 145 1. Korinćanima 8:6 (Moj akcenat)
- 146 Jovan 17:3 (Moj akcenat)
- 147 Efescima 3:11-12 (Moj akcenat)
- 148 Efescima 2:18 (Moj akcenat)
- 149 1. Timotiju 1:17 (Moj akcenat)